

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa, 19-06-2020 r.

Adam Bodnar

VII.7033.46.2020.AMB

**Pan
Wojciech Murdzek
Minister Nauki
i Szkolnictwa Wyższego**

ePUAP

Szanowny Panie Ministrze,

Rzecznik Praw Obywatelskich powziął informację o szeregu patologicznych zachowań, do jakich miało dochodzić na przestrzeni ostatnich lat na Śląskim Uniwersytecie Medycznym w Katowicach. Zgodnie z informacjami zamieszczonymi na portalu Facebook¹ oraz w skargach wpływających do RPO, niektórzy pracownicy tej uczelni mieli dopuszczać się przemocy werbalnej i fizycznej względem studentów oraz swoich podwładnych, zachowywać się w sposób seksistowski, a także molestować studentki i studentów. Z uwagi na to, że opisane sytuacje budzą moje poważne zaniepokojenie skierowałem w tej sprawie wystąpienie do Rektora ŚUM z prośbą o przedstawienie wyjaśnień.

Opisane w skargach oraz na portalu Facebook historie dotyczą często tych samych kierunków, przedmiotów i prowadzących, a skargi nadesłane zostały przez studentów różnych lat i absolwentów. Wskazuje to, że sygnalizowane przez nich problemy nie mają charakteru incydentalnego, ale są stałą, powtarzającą się, powszechnie znaną i pozbawioną adekwatnej reakcji ze strony władz uczelni praktyką. **W mojej ocenie sprawa ta stanowi jaskrawą ilustrację konsekwencji braku jednolitych i powszechnie przyjętych na uczelniach wyższych standardów antymobbingowych i antydyskryminacyjnych.**

¹ <https://www.facebook.com/pg/sumemowany>, data dostępu: 17.06.2020 r.

Zgodnie z opublikowanymi skargami, niektórzy pracownicy ŚUM, wykorzystując pozycję nadrzędności i zależności względem studentów, w sposób wulgarny wyzywali i poniżali studentów, wielokrotnie wskazywali, że nie nadają się oni na studia medyczne i sugerowali rezygnację z kształcenia. W odczuciu studentów wpływ na ocenę ich pracy często miały czynniki pozamerytoryczne, takie jak w szczególności samopoczucie prowadzącego w danym dniu. Studenci niejednokrotnie w opublikowanych skargach wskazywali, że **zachowania prowadzących prowadziły do budowania atmosfery zastraszenia na zajęciach**. W konsekwencji studenci obawiali się zgłaszać dostrzeżone nieprawidłowości i starali się unikać konfrontacji z prowadzącymi zajęcia. Niektórzy studenci wskazywali nawet, że podczas zajęć praktycznych ukrywali się przed agresywnymi prowadzącymi w toaletach czy brudownikach. Niektórzy prowadzący stosować mieli także przemoc fizyczną względem studentów, tj. w szczególności szarpać i uderzać studentów podczas zajęć.

Nieustanne sugerowanie zmiany kierunku oraz publiczne obrażanie i poniżanie studentów wywoływało u niektórych z nich silne reakcje emocjonalne, płacz, obniżenie poczucia własnej wartości i poczucia przydatności do zawodu. Część studentów musiała skorzystać z pomocy psychologa i psychiatry. Niektórzy zrezygnowali ze studiów, inni zmienili uczelnię.

Podkreślenia wymaga, że studenci czują się pozbawieni wsparcia ze strony władz uczelni w walce z opisanymi wyżej sytuacjami. Niektórzy nie wiedzą, w jaki sposób mogą uzyskać pomoc. Wielu z nich nalega na zachowanie anonimowości, a niektórzy nawet odmawiają anonimowego opisanie sytuacji obawiając się, że będą zidentyfikowani i wyciągnięte zostaną względem nich osobiście bądź względem całej grupy zajęciowej negatywne konsekwencje.

Należy zwrócić uwagę, że sytuacja studentów jest szczególnie trudna, biorąc pod uwagę fakt, że niejednokrotnie prowadzący zajęcia są także potencjalnymi przyszłymi przełożonymi bądź współpracownikami obecnych studentów i mają możliwości negatywnego wpłynięcia na rozwój ich kariery zawodowej. Tym bardziej uczelnia winna aktywnie i stanowczo reagować na każde zgłoszenie studentów i wdrożyć mechanizmy, służące skutecznemu przeciwdziałaniu i walce z takimi patologiami.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają także skargi studentów kształcących się na innych polskich uczelniach, którzy informują o łamaniu przez pracowników uczelni, a czasami także przez ich władze praw studenta oraz o niemożności uzyskania realnego wsparcia w ramach uczelni.

W mojej ocenie sytuacja, do jakiej doszło na ŚUM, a także obserwacja patologii, jakie mają miejsce na innych polskich uczelniach wskazuje na konieczność wdrożenia strategii przeciwdziałania zjawiskom mobbingu i dyskryminacji w środowisku akademickim, a także stworzenia systemu wsparcia dla pokrzywdzonych studentek i studentów. Pragnę podkreślić, że w polskim systemie kształcenia na uczelniach wyższych brakuje przepisów określających procedurę postępowania w przypadku zaobserwowania nadużyć ze strony pracowników uczelni oraz służących zapobieganiu występowaniu tego rodzaju zachowań w przyszłości. Niektóre uczelnie przyjmują co prawda standardy antymobbingowe i antydyskryminacyjne, lecz co do zasady znajdują one zastosowanie jedynie do etatowych pracowników uczelni². Nie wszystkie polskie uczelnie posiadają także w swojej strukturze wyspecjalizowany organ zajmujący się rozwiązywaniem konfliktów między pracownikami uczelni a studentami w postaci np. rzecznika akademickiego ds. studenckich bądź pełnomocnika ds. praw studenta albo pełnomocnika ds. przeciwdziałania mobbingowi. Brak tego rodzaju mechanizmów uniemożliwia skuteczną walkę z patologiami, ma negatywny wpływ na kształcenie studentów, a wręcz prowadzić może do ograniczenia ich konstytucyjnego prawa do nauki. W dalszej perspektywie wpływa także negatywnie na rozwój polskiej nauki, nie pozwalając na nieskrępowaną dyskusję akademicką.

W przekazywanych do mnie skargach studenci ŚUM podnoszą także, iż podczas zajęć niektórzy prowadzący wygłaszali seksistowskie komentarze, uzależniali uzyskanie zaliczenia przez studentki od przyjęcia na egzamin w wyzywającym stroju bądź od określonego zachowania czy nawet dopuszczali się molestowania.

Problem molestowania seksualnego na uczelniach wyższych już w przeszłości był przedmiotem moich działań. W 2018 r. zdecydowałem o konieczności sporządzenia diagnozy zjawiska molestowania i molestowania seksualnego w środowisku akademickim oraz wypracowania i wdrożenia odpowiednich rozwiązań zapewniających wsparcie osobom

² Zob. *Molestowanie na polskich uczelniach publicznych*, raport Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, lipiec 2019, s. 10.

doświadczającym dyskryminacji. Moja decyzja o przeprowadzeniu badania społecznego w ramach środowiska akademickiego podyktowana była też założeniem, że rzetelne dane pozwolą lepiej zrozumieć to zjawisko i przyczynią się do wypracowania adekwatnych środków zaradczych, zwłaszcza, że obowiązujące regulacje prawne nie zapewniają jednostkom skutecznej ochrony w przypadku doświadczenia dyskryminacji, w tym w formie molestowania, w obszarze edukacji, zwłaszcza w relacjach pozapracowniczych, czyli pomiędzy studentami czy w relacji wertykalnej: wykładowca-studentka/student.

Wyniki tego badania, które wskazują na bardzo dużą skalę nadużyć w środowisku akademickim w Polsce i rekomendacje przekazałem pismem z dnia 9 października 2019 r. ówczesnemu Ministrowi Nauki i Szkolnictwa Wyższego (znak pisma: XI.420.4.2018). W piśmie tym wskazywałem na konieczność podjęcia działań w celu stworzenia systemu przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na płeć i przemocy seksualnej w środowisku akademickim.

Niektóre polskie uczelnie już obecnie zdecydowało się powołać organy, których zadaniem jest przeciwdziałanie dyskryminacji³. Niewątpliwie przykładami takich inicjatyw są m.in. Komisja Rektorska ds. Przeciwdziałania Dyskryminacji Uniwersytetu Warszawskiego, która współpracuje z innymi instytucjami Uniwersytetu m.in. Głównym Specjalistą ds. Równouprawnienia oraz Rzecznikiem Akademickim oraz analogiczne ciała powołane przez władze Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, czy też Uniwersytetu Wrocławskiego. Związek dyskryminacji z poczuciem bezpieczeństwa studentek i studentów zauważyły również władze Uniwersytetu Jagiellońskiego powołując Pełnomocnika Rektora ds. bezpieczeństwa studentów i doktorantów, odpowiedzialnego m.in. za opracowanie procedur reagowania na zdarzenia stanowiące naruszenie wolności seksualnej studentów i doktorantów oraz przeciwdziałanie wszelkim przejawom dyskryminacji ze względu na płeć. Otrzymując skargi dotyczące molestowania większość uczelni korzysta z rozwiązań zawartych w dziale VII ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. z 2020 r., poz. 85 ze zm.), choć przyznać należy, że nieliczne uczelnie zdecydowały się również podjąć inne działania, których celem jest wsparcie pokrzywdzonych dyskryminacją studentów i studentek

³ Zob. *Molestowanie...*, op. cit., s. 3.

jak np. stworzenie we współpracy z Urzędem Miasta i Miejską Komendą Policji projektu aplikacji mobilnej z praktycznymi poradami, jak postępować w trudnych sytuacjach, czy wywieszenia specjalnej skrzynki na anonimowe skargi, w tym dotyczące molestowania seksualnego⁴.

W mojej ocenie, w szczególności w świetle prezentowanych wyników badań, wskazane inicjatywy są krokiem w dobrym kierunku. **Tego typu instytucje powinny jednak działać na każdej uczelni wyższej w Polsce i dysponować odpowiednimi zasobami o charakterze osobowym i finansowym.** Wydaje się to niezbędne, zwłaszcza że przeprowadzone badania wskazują, że osoby, które zdecydowały się powiedzieć komuś o przykrych sytuacji, która je spotkała, miały istotnie wyższe poczucie bezpieczeństwa od tych osób, które zachowały to dla siebie⁵. Jest zatem **kluczowe, aby nie tylko pracować nad ograniczeniem liczby takich incydentów, ale także by wykreować kulturę organizacyjną, która zaoferuje osobie pokrzywdzonej niezbędne wsparcie, a także stworzyć procedurę antydyskryminacyjną znajdującą zastosowanie w przypadkach molestowania i molestowania seksualnego pomiędzy studentami czy w relacji wykładowca-studentka/student.**

Mając na uwadze powyższe, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. *o Rzeczniku Praw Obywatelskich* (Dz. U. z 2020 r. poz. 627), zwracam się z uprzejmą prośbą o przedstawienie stanowiska w sprawie, w szczególności zaś o wskazanie, czy Ministerstwo planuje podjąć działania służące wdrożeniu na uczelniach wyższych standardów antydyskryminacyjnych i antymobbingowych bądź służące wsparciu uczelni w samodzielnym przyjęciu tego rodzaju rozwiązań.

Z wyrazami szacunku

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/

Załącznik 1: wystąpienie do Rektora ŚUM

⁴ Zob. *Molestowanie...*, op. cit., s. 8.

⁵ Zob. Biuletyn Rzecznika Praw Obywatelskich nr 5/2018, Zasada Równego Traktowania – prawo i praktyka nr 25, *Doświadczenie molestowania wśród studentek i studentów Analiza i zalecenia*, str. 85.

Do wiadomości:

Pan prof. Jan Szmidt

Przewodniczący Konferencji

Rektorów Akademickich Szkół Polskich

president@krap.org.pl